

Жоба туралы қысқаша ақпарат

Жоба аты	AP19579264 «Семей сынақ полигоны аймағының егіншілік жүйеге бейімделген ландшафттарды құру үшін аумақтық талдауы»
Жоба өзектілігі	Өткен ғасырда айтарлықтай топырақ жамылғысына, ауылшаруашылық ландшафтына және тұтастай алғанда биосфераға антропогендік жүктеме олардың тұрақты жұмыс істеуінің қалыпты жағдайын айтарлықтай бұзды. Ол бірқатар аймақтық және жаһандық экологиялық дағдарыстарды тудырды. Ең қауіптісі – жердің жаппай деградациясының, олардың экологиялық жағдайы мен функционалдық мүмкіндіктерінің нашарлауының аймақтық агроэкологиялық проблемалары. Бірқатар жағдайларда олар жергілікті қауымдастықтар мен тұтас ауыл шаруашылығы аймақтарының тұрақты жұмыс істеуі мен дамуы үшін антропогендік шөлейттену немесе топырақ-агроландшафттық базаның күрт тарылуы деңгейіне жетті. Осы аумақтардың бірі ССП аумағы болып табылады. Ең қауіпті жаппай жердің деградацияға ұшырауы, олардың экологиялық жағдайының нашарлауының және функционалды мүмкіндіктерінің аймақтық агроэкологиялық мәселелері. Кейбір жағдайларда олар қазірдің өзінде антропогендік шөлейттену деңгейіне немесе топырақ-агроландшафттық деңгейінің, тұрақты жұмыс істеу және жергілікті қауымдастықтардың және бүкіл ауылшаруашылық аймақтарын дамыту деңгейіне жетті. Осы бағыттардың біреуін ССП аумағына жатқызуға болады. Ядролық жарылыстар жүргізілген аумақтар мүлдем пайдаланылмайды, өйткені олардың ластану деңгейі өте жоғары. Осыған байланысты ССП сақтау бағдарламасы бойынша қайтарылған учаскелер Жерді қашықтан зерделеу және ГАЖ көмегімен ландшафтқа бейімделмеген егіншілік жүйесін (ЛБЕЖ) құру үшін егжей-тегжейлі аумақтық талдауды талап етеді. Ғылыми нәтижелер әдістемелік негіз ретінде Қазақстанның басқа аймақтарында да қолданылуы мүмкін.
Жоба мақсаты	Семей сынақ полигонының (ССП) аумағын ГАЖ және ЖҚЗ қолдана отырып, консервациялау бағдарламасы бойынша шаруашылық қызметке қайтару кезінде егіншіліктің бейімделген-ландшафтық жүйесін құру үшін аумақтық талдау.
Жоба міндеттері	2023: егіншілік жүйелерінің ғылыми негіздерін зерттеу; цифрлық картографиялық материалдарды жинау және жүйелеу: зерттеу объектісінің геодеректер базасын құру; ландшафттық картаға түсіру үшін ғарыштық суреттерді талдау және таңдау; аумақтың ландшафттық құрылымын зерттеу.

	2024: ЛБЕЖ енгізу үшін аумақтық талдау жүргізу әдістемесін зерттеу; ГАЖ көмегімен геоморфологиялық зерттеу; топырақ картасын жасау; жер үсті сулары мен суару жүйелерін картаға түсіру; өсімдік жамылғысын картаға түсіру; ландшафттардың ауыл шаруашылығы әсеріне әлеуетті табиғи тұрақтылығын бағалау үшін зерттеу объектісін ландшафттық картаға түсіру. 2025: зерттелетін аумақты ландшафттық-экологиялық жоспарлау; ЛБЕЖ құру және жобалау негіздерін әзірлеу; ЛБЕЖ негізінде тұрақты жерді пайдалануды дамытудың негізгі бағыттарын әзірлеу.
Күтілетін және қол жеткізілген нәтижелер	2023: ЛБЕЖ құру және жобалау үшін агроландшафттық зерттеудің шетелдік жұмыстары талданатын болады; топографиялық карталар мен ғарыштық суреттер негізінде зерттеу объектісінің геодеректер базасы әзірленетін болады; ЖҚЗ деректерін талдау және іріктеу жүргізілетін болады; ТТК сипаттамасымен аумақтың ландшафттық құрылымы зерттелетін болады. 2024: ЛБЕЖ енгізу үшін аумақтық талдау жүргізудің шетелдік әдістемелері зерттелетін болады; рельеф нысандарының сандық сипаттамаларын зерделей отырып, геоморфологиялық зерттеу жүргізілетін болады; зерттеу объектісінің бірқатар тақырыптық карталары құрастырылатын болады: топырақ, геоморфологиялық, жер үсті сулары және суару жүйелері, ғарыштық суреттер негізінде өсімдік жамылғысы және ландшафт. 2025: алға қойылған міндеттерді іске асыру барысында ЛБЕЖ құру мақсаттары үшін зерттеу аймағына аумақтық талдау берілетін болады; ЛБЕЖ негізінде тұрақты жер пайдалануды дамытудың негізгі бағыттары әзірленеді.
Зерттеу тобы мүшелерінің аты-жөні, идентификаторлары (Scopus Author ID, Researcher ID, ORCID, бар болса) және сәйкес профильдерге сілтемелер	1. Асылбекова Айжан Асылбековна, PhD, қауымдастырылған профессор. <i>h</i>-index – 3, Orcid ID 0000-0002-8609-3855, Scopus Author ID 56584674300. 2. Темирбаева Камшат Аскаровна, PhD, <i>h</i>-index – 2; Scopus ID: 56538627900, Orcid ID: 0000-0001-6810-5042 3. Валеев Адилет Галиканович, <i>h</i>-index – 2; Scopus ID: 57190758844, Web of Science ResearcherID: AGG-7018-2022, Orcid ID: 0000-0002-9380-351X. 4. Кудайбергенов Муратбек Касимбекович, PhD докторант, Orcid ID: 0000-0001-8316-8949 5. Жеңісова Назым Ернатқызы, <i>h</i>-index – 1, Orcid ID: 0000-0003-0618-1204 6. Хамит Нұржан Ержанұлы, PhD докторант, Scopus ID: 59425473500
Использование	Зерттеу нәтижелері Қазақстанның әртүрлі өңірлерінде ұқсас жұмыстарды орындау үшін әдіснамалық негіз ретінде қолдану мүмкіндігіне ие.

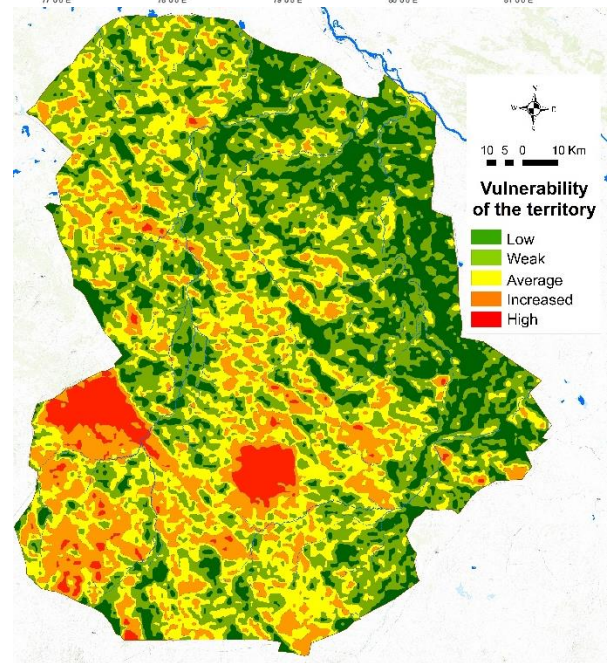
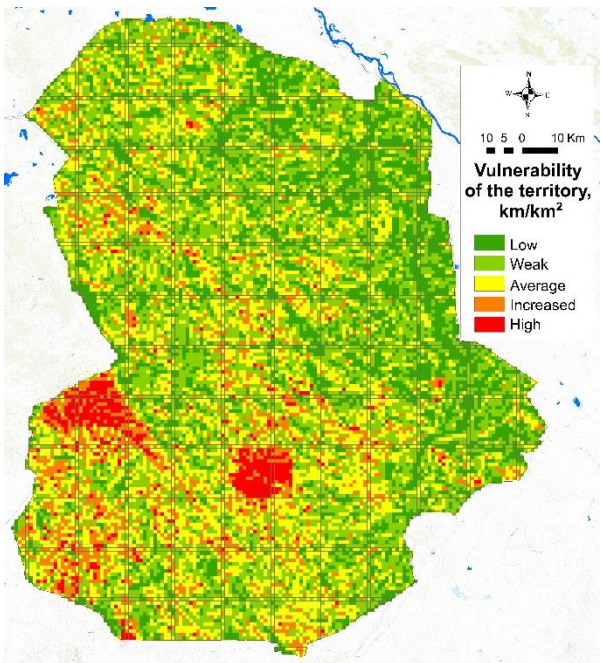
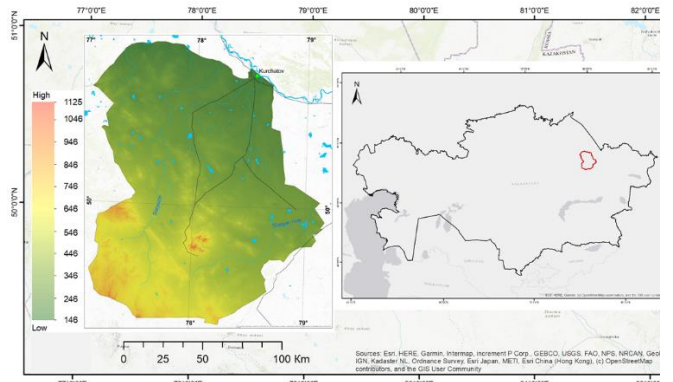
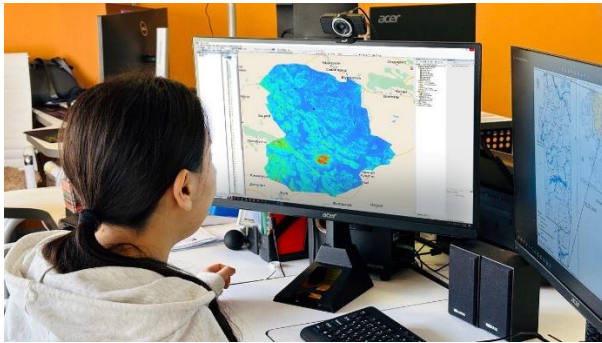
Приоритет в сравнении с реальными аналогами	ГАЗ және ЖҚЗ қолдана отырып, бейімделген ландшафттық егіншілік жүйесін (БЛЕЖ) құру үшін аумақтық талдау жүргізу.
Жарияланымдар тізімі (URL, DOI көрсетілген)	А. Valeyev, А. Assylbekova, О. Taukebayev, М. Kudaibergenov, N. Zhengissova, Y. Zhanatbekov, T. Imandosov. Assessment of the morphometric conditions of the modern relief of the Semipalatinsk nuclear test site. Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Химия. География. Экология сериясы, 2025, 150(1). https://doi.org/10.32523/2616-6771-2025-150-1-111-128
Патент туралы ақпарат	1. Авторлық құқық куәлігі №48314 от 11.07.2024ж. СИЯП рельефінің морфометриялық карта сериялары; 2. Асылбекова А. Оқу үдерісіне аяқталған ғылыми-зерттеу жұмысын енгізу туралы акт (27.09.2024 ж.). «8D07302-Геоинформатика» (4 лек., 6 сем.); 3. Валеев А.Г. Оқу үдерісіне аяқталған ғылыми-зерттеу жұмысын енгізу туралы акт (27.09.2024 ж.). 6B07302 «Геоинформатика» (4 лек., 8 сем.).
!!! Толтырылған формамен бірге электрондық поштаға жобаны визуализациялау үшін проектке сәйкес фотосуреттер мен бейнематериалдарды тіркеуіңізді сұраймыз.	

1-сурет. Зерттеу аумағындағы далалық зерттеулердегі көріністер

2-сурет. Далалық зерттеулер мен қашықтан зондтау мәліметтерін камералдық өңдеу